

Geir Haraldseth

En liten tekst om å komme hjem

Jeg sitter og ser på soloppgangen mens jeg skriver dette. Det er et nytt år og jeg er takknemlig for å være her. Tilstede i en ny dag. De daglige rutinene distraherer, men jeg aner alltid et glimt av et annet perspektiv på mitt liv når jeg får oppleve verk av samtidskunstneren Borgny Svalastog. En sjanse til å reflektere over hennes kunstverk i en kort tekst er en god mulighet til å ta dette glimtet, holde litt på det, før jeg må videre. Takk til Svalastog for å gi meg slike glimt og for muligheten til å skrive. Vi kan se hennes verk, her og nå, foran oss i utstillingen på Oplandia senter for samtidskunst, eller som ekko fra det du en gang så.

Foran meg på skrivebordet står et skrin som Svalastog har lånt meg. Kunstneren ønsket at jeg skulle ha noe av hennes verk tilstede mens jeg skriver. Treskrinet inneholder noen fotografier, et par brev og en bok, men er dekket til med et tynt gjennomsiktig tekstil. Et slør. Skrinet og dets innhold kan kun ses om sløret dras til siden og boksen åpnes. Dette sløret dukker også opp i fortellinger gjennom historien. Det greske konseptet om sannhet, Aletheia, peker på en avsløring, altså at sløret må trekkes til siden for å se sannheten. Den romerske gudinnen Veritas mister slitt slør og blir et bilde på den nakne sannhet. I bibelen dekker Moses ansiktene til Israels barn og det er kun gjennom Kristus at sløret fjernes. Den fulle og hele sannheten får vi kun glimtvis.

Historiefortellinger er referanser Svalastog ofte bruker i sin kunst. Ofte er det fortellinger vi kjenner fra bøker, slik som bibelen, eller visjonsdiktet *Draumkvedet*, som har blitt overført muntlig. En bok oppleves og leses side for side som en sekvens. Den har en begynnelse og en slutt. Målestokken for et liv er også begynnelsen og slutten, fødsel og død, men perspektivet på hvordan vi kan skue helheten er begrenset da vi lever i nået. Denne utstillingen gir oss allikevel flere ulike glimt. Svalastog ble 80 i år i fjor og har en lang og rik produksjon av kunst bak seg. Allikevel er ikke denne utstillingen en retrospektiv utstilling. Utstillingen inneholder nye verk som kunstneren har produsert og satt sammen de siste par årene.

I verket «Borgny-bibel» fra 2022 finner du 40 monotypier på rispapir. Monotypi er en grafisk teknikk som kun produserer ett unikt trykk. Ulike trykketeknikker har blitt utviklet gjennom tidene for å lage bøker og spre informasjon, og mange kunstnere har anvendt seg av disse. Ofte for å kunne trykke flere kopier av samme bilde. Monotypiene blir slik en slags underlighet i grafikkens historie. Monotypiene representerer en viktig retning i Svalastogs kunst og hun har utviklet sin unike teknikk gjennom flere tiår. På glassplaten komponeres bilder av blekk, som så, gjennom en kraftanstrengelse, overføres på papiret. En etter en. Sammenstilles monotypiene begynner fortellingene å komme, lyder manes fram og sinnstemninger stiger opp til overflaten. Det er ikke kunstnerens lyder eller sinnstemninger, men dine egne.

«Borgny bibel» er et av verkene på denne utstillingen som vi, som publikum, danser rundt. Monotypiene er i dette tilfellet organisert som en historie på veggene i rommet, og med referansen til bibel er det ikke vanskelig å forestille seg en bok hvor hvert ark er en side som representerer et spesifikt innhold fra livets grunnfortellinger. I mange av monotypiene finnes referanser til skriftegn; Gjerne med kunstnerens finger som verktøy, tegnes et tegn som kanskje ikke forstås direkte, men som allikevel inneholder noe vi kan kjenne igjen. Bibelen er en velkjent størrelse, og Codex Argenteus er en mer spesifikk referanse, et manuskript fra 500-tallet med purpurfargerde ark og skinnende blekk. Deler av denne sølvbibelen oppbevares i dag i Uppsala, en by hvor kunstneren har tilbrakt en del tid og som inngår i kunstnerens vev av referanser. Serien på 40 monotypier er hentet fra hele kunstnerskapet og ulike verk kunstneren har produsert tidligere, og fungerer nesten som et slags arkiv over Svalastogs kunst. En kan skimte hvordan Svalastog bruker begrensningene i trykketeknikken generativt for å skape fortellinger. Sanseligheten i å bruke en trykkplate flere ganger gjør at hver trykk blir et ekko av det forrige bildet. Dette kan minne om erindringer som endrer seg over tid.

Et annet verk av Svalastog som ikke er med i denne utstillingen, men som kan tydeliggjøre Svalastogs interesse for språk og bruk av monotypier, er «Requiem» fra 1991. Verket befinner seg nå som en del av Nasjonalmuseets samling, og består av åtte monotypier. Antallet peker på de syv skapelsesdagene, hvor hvert ark organiserer tegn til mulige setninger. Avtrykkene endrer karakterer, samles, ordnes, kommuniserer, tydes osv. Er det utviklingen av et skriftspråk? Eller

notasjoner? Det siste arket representerer en ny dag hvor alt går i oppløsning, men kanskje også begynner på nytt. Her bruker kunstneren antallet bilder for å peke på skapelsesberetningen. Tittelen henviser spesifikt til musikken fra en sjelemesse. Musikk er en gjennomgående referanse i Svalastogs kunstverk. Tenk bare på «Draumkvedet.» Og «Jorden sang.»

Til utstillingen på Oplandia vises et helt spesielt broderi, «Jordens sang -kalendarium» fra 2022-2023. Broderiet er over to meter langt og danner en kontinuerlig historie. Om boka forteller sin historie side etter side, blir kalendarium en slags skriftrull. Her kan hele bildet, eller historien, skimtes i sin helhet, fra begynnelse til slutt. Denne fortellerteknikken har Svalastog tatt i bruk tidligere, som f.eks i «Draumkvedet,» hvor to stolper, lik stolpene på en bispekåpe, forteller om kunstnerens liv fra flyttingen til Lillehammer, hennes kjære ektemanns bortgang og deres gjenforening i himmelen. «Draumkvedets» forteller om Olav Åstessons ulike prøvelser i dødsriket. Han våkner opp etter sin strabasjose ferd og forteller presten om sin reise utenfor kirken. I «Draumkvedet» forteller kunstneren sin historie, flettet sammen med Åstessons og kirkens, gjennom bilder og symboler. Enkelte steder broderer hun også inn tekst og årstall. Slike grep finner vi også gjennom historien. Bayeux-teppet fra rundt 1070 forteller om Vilhelm Erobreren og slaget ved Hastings i 1066. Der blandes broderte bilder og tekster i en kontinuerlig fortelling. Eller Baldishol-teppet fra rundt samme tid, hvor et fragment av en større billedvev viser månedene april og mai. Som en kalender.

Med tittelen «Kalendarium» forteller kunstneren oss at dette handler om et tidsforløp, men figurer og tekst er borte, bortsett fra årstallet 2012. Fortellingen skjer her gjennom former, symboler, og tråder i ulike farger. Det er flere store sirkler som representerer ulike konstellasjoner på historien som kan representere samhold, samliv og samskapelse, nye enheter eller harmonier. Den første sirkelen er av gull og deles i to av en sort linje. Den sorte linjen representerer kanskje et brudd i fortellingen og etterfølges av bruddstykker og former som ikke nødvendigvis harmoniserer. Disse går over i en ny stor sirkel, tydelig omkranset av grønt. Sirkelen er harmonisk, beskyttet mot alt utenfor. Inne i sirkelen er det rosa og rødt. Formene som kommer etter den rosa sirkelen er former som ekkoer av sirkelen. Gule tråder kommer ut av sirkelen, omkranset av blått, rødt og sort, etterdønninger av sirkelens harmoni.

En sort blomst forsøker å skape en ny harmonisk sirkel, men formene tvinger sirkelen vekk og linjene går i oppløsning, krysser hverandre. De broderte stingene i sort og rødt minner om arr. En ny og vakker energi formes så gjennom trådene i fortellingen. Denne formen avsluttes med en grense i rosa, gull, rødt og grønt. Ut av denne kommer en ny perfekt sirkel, omkranset av gull og rødt. I sirkelen finnes tre små sirkler, rødt, gull og grønt. Disse er skapt av dynamikken i den foregående sekvensen. Ut av den store sirkelen strekker en sort vei seg, markert med årstallet 2012. I 2012 døde Sondre Svalastog, kunstnerens ektemann og medskaper av deres tre barn. Igjen står en blå sirkel med sol og måne. En ny sekvens. En labyrint leder opp til den siste sirkelen, rød og klar for en ny start.

Symbolene og fargene Svalastog bruker hentes ofte fra kirkens liturgi. Kunstneren former gamle tradisjoner til noe nytt. I det nye broderiet finnes det en energisk frihet og skjønnhet. Svalastog sin sammensmeltning av liturgi, historier, musikk, symbolikk og filosofi er unik. En annen kunstner som utviklet et helt eget forhold til dette var den amerikanske kunstneren Paul Thek (1933-1988). I et intervju med kuratoren Harald Szemann sammenlignet Thek kunsten med liturgi: «Art is Liturgy, and if the public responds to their sacred character, then I hope I realized my aim, at least at that instance.»

I sine journaler lister Thek opp sine 96 sakramenter. De er ulike daglidagse sysler som opphøyes til sakramenter. Her er tolv av disse: «to wake up Praise the Lord, to breathe Praise the Lord, to touch the earth Praise the Lord, to pee Praise the Lord, to wash Praise the Lord, to prepare breakfast Praise the Lord, to eat breakfast, Praise the Lord to do the dishes Praise the Lord, to clean up Praise the Lord, to write a letter Praise the Lord, to mail the letter Praise the Lord, to go out Praise the Lord, to see the sun Praise the Lord»

Det er det daglige og det å takke for livet man har som jeg tar med meg fra Svalastog og Thek. Fokuset på det hverdagslige setter ingen stoppere for å skape nye verdener og bruke rikdommen som finnes i historien, i fortellinger og i drømmer. Dette skal det kvedes om. I Borgny Svalastogs

kunstverk veves alt sammen i materialer, referanser, form og farger. Inngangen er verket og du er selv ansvarlig for å se og oppleve. Kunstneren drar veksler på eksisterende historier og teknikker for å skape noe nytt i sine unike synteser. Hun er en fornyer av kirkekunsten og samtidskunsten, og evner å fortelle og formidle uansett om du møter hennes verk i en utstilling, i en seremoni eller i en publikasjon.

Det er vinter og sola gir seg etter en kjapp runde over fjellet. Avtrykket av lyset svinner hen og gir meg duse rosafarger over fjellene. Her sitter jeg alene. Skriver en tekst for deg. Om å komme hjem.